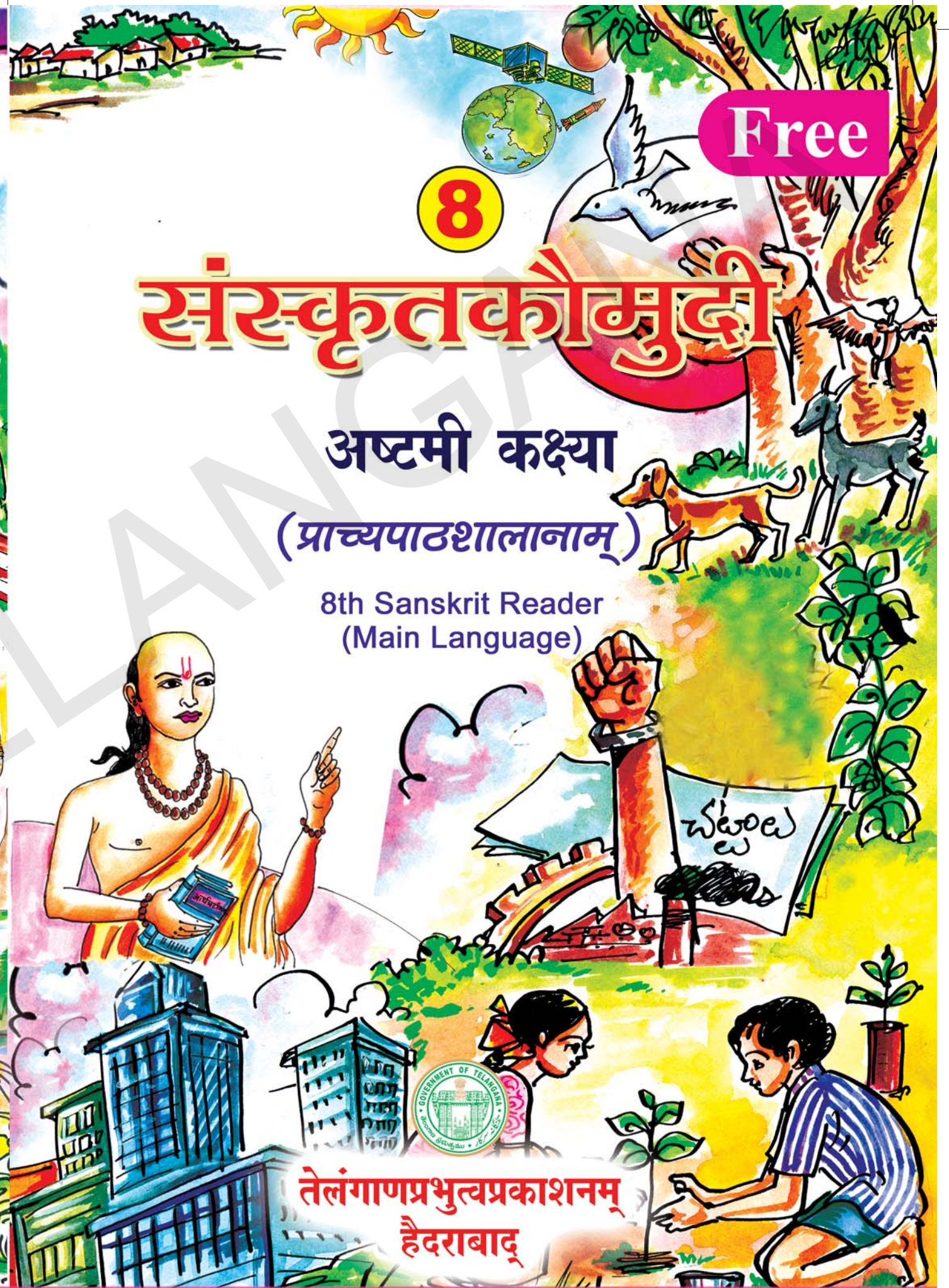




तेलंगाणप्रभुत्वप्रकाशनम्
हैदराबाद्

तेलंगाणप्रभुत्वस्य निःशुल्कवितरणम्



Free

8

संस्कृतकौमुदी

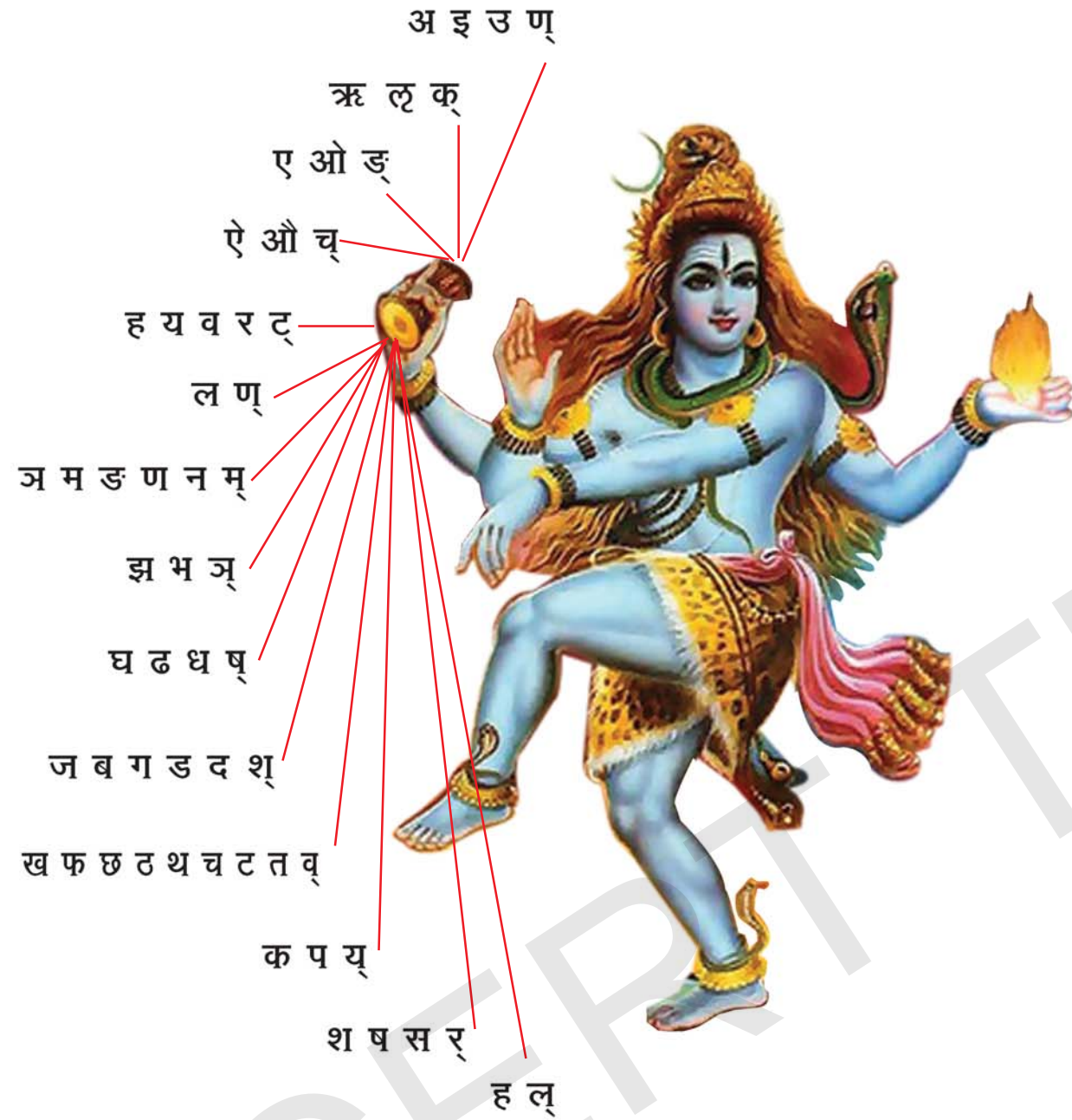
अष्टमी कक्ष्या
(प्राच्यपाठशालानाम्)

8th Sanskrit Reader
(Main Language)

तेलंगाणप्रभुत्वप्रकाशनम्
हैदराबाद्

तेलंगाणप्रभुत्वस्य निःशुल्कवितरणम्

माहेश्वरसूत्राणि



नृतावसाने नटराजराजो ननाद ढक्कां नवपञ्चवारम् ।
उद्धर्तुकामः सनकादिसिद्धान् एतद्विमर्शे शिवसूत्रजालम् ॥

येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्य महेश्वरात् ।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥



चरणौ मृदुलौ स्वल्पौ
मावगच्छ निरर्थकौ ।
प्रश्नवारिदमारुह्य
ज्ञानवृष्टिकणान् पिब ॥

सम्प्रति समस्तच्छात्राणां विद्यायाम् अधिकारः अस्ति ।
यतो हि अधुना विद्यास्वाम्यनियमः (R T E) आगतः ।

संस्कृतकौमुदी

अष्टमी कक्ष्या (प्राच्यपाठशालानाम्)

8th Sanskrit Reader (Main Language)

सम्पादकमण्डली

आचार्य विरिवेण्टि मुरलीधरशर्मा डा. दोर्बल प्रभाकरशर्मा विद्वान् तिगुल्ल श्रीहरिशर्मा

शिक्षाविभागः
राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्
(मानितविश्वविद्यालयः)
तिरुपति:

विश्रान्तप्राचार्यः
संस्कृतकलाशाला
कोव्वूरु, पश्चिमगोदावरी जिल्ला

विश्रान्तप्राचार्यः
श्रीराजराजेश्वरसंस्कृतकलाशाला
वेमुलवाडा, करीमनगरजिल्ला

संयोजिका

श्रीमती के.आर्.टि.एल्.ज्योतिर्मयी

उपन्यासिका
राज्यविद्यापरिशोधनशिक्षणसंस्था
हैदराबाद्.

विषयनिपुणौ

आचार्य रमाकान्त अग्निहोत्री

विश्रान्तप्रवाचकः
दिल्लीविश्वविद्यालयः, नवदेहली

सुवर्ण विनायकः

संयोजकः
राज्यविद्यापरिशोधनशिक्षणसंस्था,
हैदराबाद्.

पाठ्यपुस्तकविकासमुद्रापकसमितिः

प्रधाननिर्वहणाधिकारी

श्री.डा.सत्यनारायणरेड्डी,

सञ्चालकः
राज्यविद्यापरिशोधनशिक्षणसंस्था
हैदराबाद्

निर्वाहकः

आचार्य नन्नूरु उपेन्द्र रेड्डी

आचार्यः, विद्याप्रणालिकापाठ्यपुस्तकविभागः
राज्यविद्यापरिशोधनशिक्षणसंस्था,
हैदराबाद्.

प्रधानव्यवहारनिर्वाहकः

श्री बि.सुधाकरः

सञ्चालकः
प्रभुत्वपाठ्यपुस्तकमुद्रणालयः,
हैदराबाद्.



सत्यमेव जयते
विद्या ददाति विनयम्

तेलंगाणप्रभुत्वप्रकाशनम्

धर्मो रक्षति रक्षितः
कृषितो नास्ति दुर्भिक्षम्

© Government of Telangana, Hyderabad

First Published 2013
New Impressions 2014, 2015, 2016, 2017, 2018

All rights reserved

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

The copy right holder of this book is the Director of School Education, Hyderabad, Telangana.

This Book has been printed on 70 G.S.M. SS Maplitho
Title Page 200 G.S.M. White Art Card

తెలంగాణప్రభుత్వస్య నిశ్శుల్కవితరణమ్ 2018-19

Printed in India
at the Telangana Govt. Text Book Press,
Mint Compound, Hyderabad,
Telangana.

पुरोवाक्

संस्कृतं भारतीयानां सांस्कृतिकवैज्ञानिकभाषात्वेन परिगण्य प्राथमिकस्तरे पाठ्यपुस्तकानां रूपकल्पनं “संस्कृतकौमुदी” इति नाम्ना सर्वकारेण 2011-12 तमे विद्यासंवत्सरे आरब्धम् । प्राथमिकस्तरे तृतीयकक्ष्यातः संस्कृते श्रवणभाषणपठनलेखनकौशलानाम् अधिगमनं प्राच्यपाठशालासु भवति । यद्यपि तृतीय-चतुर्थ-पञ्चमकक्ष्याणां पाठ्यपुस्तकानि तेलुगुलिप्या निबद्धानि तथापि षष्ठकक्ष्यातः देवनागर्या एव तानि उपनिबद्धानि ।

छात्रेषु व्यक्तित्वनिर्माणं, साहित्याभिरुचिः, सामाजिकचिन्तनं, मानवीयमूल्यानि इत्यादीनां शान् आधृत्य इदं पाठ्यपुस्तकं निर्मितमस्ति । तदनुगुणं प्राचीनार्वाचीनसाहित्यतः, निबन्धः, आत्मकथा, दण्डकं, वचनकविता इत्यादीनां भाषाविषयिकाणां प्रक्रियाणां परिचयः अत्र कृतः वर्तते । तदर्थं विविधप्रान्तीयानां रचयितॄणां रचनाः अत्र स्वीकृताः सन्ति ।

RTE 2009 अनुसृत्य छात्रैः सर्वैः साधनीयानि सामर्थ्यानि दृष्टौ निधाय प्रत्येकमपि पाठ्यांशस्य अन्ते अभ्यासाः सज्जीकृताः। एते अभ्यासाः छात्रेषु आलोचनशक्तिं, विश्लेषणपाटवं, विभिन्नदृष्ट्या एकस्य विषयस्य अवगमनकौशलं, समकालिकसामाजिकांशानां समन्वयावगाहननैपुण्यम् इत्यादिबहुविधान् मानसिक-बौद्धिक-भाषिक-सांस्कृतिकविकासान् छात्रेषु वर्धयन्तीति आशास्महे ।

पाठशालादशायाम् इमाः कक्ष्याः उन्नताः इत्यतः भाषाविषये विशिष्टानपि अंशान् अवगन्तुम् अपेक्षिताः व्याकरणांशः अत्र उपनिबद्धः । व्याकरणम् अल्पप्रयासेन अवगन्तुं कण्ठस्थीकरणेन विना स्वयमेव सूत्राणि च सज्जीकर्तुम्, उदाहरणेषु तानि समन्वयितुं च अभ्यासाः समारचिताः सन्ति । पाठ्यपुस्तकस्य अन्तेऽपि ‘पदकोशः’ इति नाम्ना निघण्टुः उपनिबद्धः अस्ति ।

कक्ष्याप्रकोष्ठे उपाध्यायैः आनुकूल्येन बोधयितुम् अत्र सोपानक्रमानुसारं पाठ्यांशः आयोजितः। छात्रेषु पठनाभिरुचेः वर्धनाय सर्वस्यापि पाठस्य आरम्भे श्लोकाः, प्रश्नाः, घटनाः, कथाः, चित्राणि इत्यादीनि उपनिबद्धानि ।

भाषोपाध्यायैः - यथा छात्राः भाषां कक्ष्यायां स्वेच्छया उपयुञ्जीरन् तथा समुचितं वातावरणं कक्ष्याप्रकोष्ठे कल्पनीयम् । छात्राणां भावव्यक्तीकरणस्वेच्छा च तैः कल्पनीया । तथैव प्रश्नकरणाय अवसरश्च तेभ्यः पर्याप्ततया दातव्यः। पाठ्यांशगतस्य विषयस्य यथातथं विवरणस्य अपेक्षया भावस्य, विशेषांशानां मूल्यानां, कविहृदयस्य च अवगमनाय कक्ष्यायां चर्चाः आयोजनीयाः। गणकृत्यसदृशीभिः भागग्रहणानुकूलपद्धतिभिः बोधनाभ्यसनप्रक्रियायाः निर्वहणं करणीयम् । विशिष्टपदप्रयोगाः, सन्देशात्मकवाक्यानि, विचारजनकाश्च घटनाः पाठ्यांशेषु वर्तन्ते । एताः भाषाधिगमनं सार्थकं सम्पादयितुं छात्रेषु साहित्यविमर्शने प्राथमिकावगाहनम् अभिवर्धयितुं च सहकुर्वन्ति। तत्तत्सन्दर्भेषु अभ्यासानामनुसारं चर्चाः यथा भवेयुः, तत्र सर्वे छात्राः यथा भागं स्वीकुर्युः स्वाभिप्रायान् च यथा स्वेच्छया प्रकटयेयुः तथा अध्यापकैः ते प्रोत्साहनीयाः।

पाठ्यांशानाम् अनुबन्धतया ग्रन्थालयपुस्तकानि, परामर्शग्रन्थाः, साहित्येतिहासः, कवीनां चरितानि इत्यादीनां पठनार्थं समुचितं वातावरणं विद्यालये कल्पनीयम् । तदर्थं पाठशालायाः ग्रन्थालयाः पोषणीयाः।

एतस्य पाठ्यपुस्तकस्य रूपकल्पने उपकृतवद्भ्यः, उपाध्यायेभ्यः, उपन्यासकेभ्यः, विषयनिपुणेभ्यः, चित्रकारेभ्यः, कार्यसंयोजकेभ्यः, उद्दृक्केभ्यः, चित्रसंयोजकेभ्यः, पाठ्यप्रणालिकासदस्येभ्यः, मार्गदर्शनं कृतवद्भ्यः देहली विश्वविद्यालयस्य निवृत्ताचार्येभ्यः रामाकान्त-अग्रिहोत्रिमहोदयेभ्यः सम्पादकमण्डल्याः सदस्येभ्यः च हार्दाः कृतज्ञताः।

एतस्मिन् पाठ्यपुस्तके पाठ्यांशतया स्वप्रकाशनेभ्यः विविधरचनाः सङ्गृहीतुम् अनुमतिं प्रदाय उपकृतवत्यै **संस्कृतभारतै** विशेषधन्यवादाः। पाठ्यपुस्तकमिदं छात्रेषु भाव्यधिगमाय आवश्यकानि सामर्थ्यानि, पाटवं च वर्धयतीति आशास्महे ।

सञ्चालकः

राज्यविद्यापरिशोधनशिक्षणसंस्था,

हैदराबाद्.

अध्यापकेभ्यः सूचनाः

- ❖ पाठ्यपुस्तकस्य उपयोगात् पूर्वमेव पाठ्यपुस्तकेन अपेक्षितानि सामर्थ्यानि ज्ञातव्यानि । तदर्थं पुरोवाक्, विषयसूची, अध्यापकेभ्यः सूचनाः इति शीर्षिकास्थान् विषयान् अध्यापकाः अवश्यं पठेयुः ।
- ❖ पाठ्यपुस्तकस्थं पद्यभागं, गद्यभागं च बोधयितुं प्रतिदिनम् प्रत्येकं एकः कालांशः भवति । इत्थम् एकस्मिन् विद्यासंवत्सरे पद्यभागस्य गद्यभागस्य च बोधनार्थं 220 कालांशाः भवन्ति ।
- ❖ अत्रस्थः पद्यभागः, गद्यभागो वा 150 कालांशेषु यथा बोधयितुं शक्येत तथा उपनिबद्धः अस्ति ।
- ❖ एकस्य पाठ्यांशस्य बोधनार्थं 12-15 कालांशाः उपयोक्तव्याः। तदनुगुणमत्र अभ्यसनस्य रूपकल्पनं करणीयम् ।
- ❖ पाठ्यभागस्य बोधनाय कालांशविभजनम् एवं कर्तुं शक्नुमः -
उन्मुखीकरणार्थम् (1), विद्यार्थिनाम् अनुवाचनार्थम् (1), पाठ्यांशबोधनार्थम् (3), शृण्वन्तु-विचिन्त्य वदन्तु - इत्यस्य कृत्यस्य कृते (1), पठन्तु-अवगच्छन्तु - व्यक्तीकुर्वन्तु इत्यस्य कृत्यस्य कृते (1), सर्जनात्मकव्यक्तीकरणाय (1), स्वीयरचनार्थं (2), पदजालाभिवृद्धये (1), व्याकरणांशानां कृते (2), प्रशंसाकार्यार्थं (1), परियोजनार्थम् (1), आहत्य 15 कालांशान् विनियोक्तुं शक्नुमः।
- ❖ पाठ्यांशस्य बोधनं नाम “उन्मुखीकरणम्” इत्यारभ्य “भाषांशाः” इति शीर्षिकापर्यन्तं भवति इति विषयः मनसि स्थापनीयः।
- ❖ पाठ्यांशबोधनं नाम केवलं सारांशस्य बोधनं न, परन्तु निर्दिष्टे सर्वस्मिन्नपि अंशे छात्राणाम् अवगाहनम्, अधिकारश्च यथा जायेयाताम् तादृशवातावरणस्य प्रकल्पनमेव ।
- ❖ सर्वस्यापि पाठ्यांशस्य बोधनार्थम् अधिकाधिकं चत्वारः कालांशाः उपयोक्तव्याः । अन्यकालांशाः अभ्यासानां साधनाय उपयोक्तव्याः।
- ❖ पाठ्यांशबोधनसमये एतानि चत्वारि सोपानानि अनुसरणीयानि ।
(अ) **उन्मुखीकरणम्** - एतदर्थं चित्राणि, घटनाः, कथाः, गीतानि, श्लोकाः, प्रश्नाः इत्यादयः निर्दिष्टाः।
- चर्चया उन्मुखीकरणं करणीयम् । अत्र छात्रेषु सर्जनात्मकता यथा वर्धेत तथा प्रयत्नः करणीयः ।
- चर्चया प्रश्नैः च शीर्षिकाप्रकटनं करणीयम् ।
- पाठ्यांशचित्राणाम् आधारेण पाठ्यांशगतं विषयं यथा छात्राः ऊहेरन् तथा उपाध्यायैः प्रश्नाः करणीयाः।
आ) **अर्थसङ्ग्रहणम् - पठनकृत्यम्**
“छात्रेभ्यः सूचनाः” इति शीर्षिकागतस्य विषयस्य आधारेण छात्रैरेव विषयावगमनं कारयितव्यम् ।
इ) **पाठ्यांशविषये चर्चा - अवगमनम्**
उपाध्यायः बोधनव्यूहेन पाठ्यांशविषयाणाम् अवगमनं कल्पयितुं चर्चां निर्वहेत् ।
ई) **अभ्यासानां साधनम्** - “एतानि कुर्वन्तु” इति शीर्षिकया अभ्यासानाम् आरम्भः भवति । सर्वेऽपि छात्राः अभ्याससम्पादने यथा श्रद्धां कुर्युः तथा अध्यापकैः प्रयतनीयम् ।
- ❖ पाठस्थानां विविधसन्दर्भाणां विषये छात्राः यथा स्पन्दनं, विश्लेषणं, समन्वयनं च कुर्युः, स्वीयवाक्यैः स्वयं वक्तुं च शक्नुयुः तथा अध्यापकेन कक्ष्यायां वातावरणं कल्पनीयम् ।
- ❖ “शृण्वन्तु-विचिन्त्य वदन्तु” इति कृत्यं पूर्णतया कक्ष्याप्रकोष्ठस्य कृतरूपेण कारयितव्यम् ।
- ❖ **पठन्तु-अवगच्छन्तु**, इत्यत्र स्थिताः अभ्यासाः गणशः कारयितव्याः। व्यक्तिशः कारयितुमपि अवसरः अस्ति ।
- ❖ व्याकरणांशानां बोधनसमये योग्यैः उदाहरणैः अवगमनं सम्पादनीयम् ।
- ❖ **स्वीयरचना, सर्जनात्मकव्यक्तीकरणम्, परियोजनाकार्यम्, प्रशंसा** इत्येतानि सामर्थ्यानि उद्दिश्य

लेखनार्थं सम्पूर्णकक्ष्यायां सूचना: देया: । तदनन्तरं छात्रैः एतानि सामर्थ्यानि कारयितव्यानि । छात्रैः लेखनानन्तरं चर्चापद्धत्या समीकुर्यात् । तदनन्तरं स्वीयपुस्तिकासु लेखितुं समादिशेत् ।

- ❖ प्रत्येकमपि पाठेन साधितव्यानां सामर्थ्यानां साधनाय प्रणाली संरचनीया । संस्कृते पाठ्यप्रणाली अधो दत्तप्रकारेण निर्मातव्या ।

१. पाठस्य नाम -

२. पाठं बोधयितुम् आवश्यककालांशः -

३. साधितव्यानि सामर्थ्यानि -

४. कालांशानुसारं विभागः -

कालांश- सङ्ख्या	बोधनांशः	बोधनव्यूहाः	सामग्री / संसाधनानि	छात्रेभ्यः दीयमानः अभ्यासः, गृहकार्यञ्च

५. पाठ्यबोधनार्थम् आवश्यकतातिरिक्तसमाचारसङ्ग्रहणम् (अध्यापककृत्यम्)।

६. पाठ्यबोधनानन्तरम् अध्यापकस्य प्रतिस्पन्दनानि (अनुभवाः, अनुभूतयश्च) ।

- ❖ एवम् 'एतानि कुर्वन्तु' इति शीर्षिकागतांशेषु एकैकं कतिभिः छात्रैः कृतमिति परिशीलयेत् । आवश्यकतानुसारं प्रत्याग्रायबोधनं निर्वोढव्यम् ।
- ❖ सामर्थ्यसाधनार्थं कदापि मार्गदर्शिकाम् (Guide), अध्ययनसामग्रीं (Study material) दृष्ट्वा प्रश्नानां समाधानानाम् अभ्यासानां च लेखनं न कारयेत् । यद्येवं दृष्ट्वा लिख्यते तर्हि अङ्काः न प्रदीयन्तेति वदेत् । स्वीयबुद्ध्या लिखितांशानेव परिशीलयेत् ।
- ❖ निरन्तरसमग्रमूल्याङ्कनविध्यनुसारं छात्रप्रगतिं प्रतिदिनं पञ्जीकुर्यात् । एतदर्थं प्रत्येकपञ्जीकरणपुस्तिका स्थापनीया।
- ❖ छात्रप्रगतिं निर्धारितसामर्थ्यानां प्रकारेण सूचयेत् ।
- ❖ निरन्तरसमग्रमूल्याङ्कनविधानेन जूलै, आगस्ट्, नवम्बर्, फिब्रवरीमासेषु आयोज्यमाननिर्माणात्मकमूल्याङ्कनेषु छात्राणां भागग्रहणपरिशीलनं (१०अङ्काः), लिखितविषयाः (१०अङ्काः), कृतपरियोजनाकार्याणि (१०अङ्काः), लघुपरीक्षा (२०अङ्काः) चेति एतैः चतुर्भिः छात्रप्रगतिं निर्धार्य छात्रप्रगतिसूचकपुस्तिकासु पञ्जीकरणं कुर्यात्। एतदर्थं प्रत्येकछात्रप्रगतिपञ्जीकरणपुस्तिका समुपस्थापनीया ।
- ❖ सेप्टेम्बर्/अक्टोम्बर्, डिसेम्बर्/जनवरी, एप्रिल्मासेषु आयोज्यमानसङ्ग्रहणात्मकमूल्याङ्कनार्थम् अध्यापकैरेव स्वयं सामर्थ्याधारितप्रश्नपत्रं निर्मातव्यम् ।
- ❖ पाठ्यांशानाम् आधारेण यथावकाशं मानवीयमूल्यानि, पर्यावरणम्, कलाः, अनुभवः, जीववैविध्यम् इत्यादिविषयाः कक्ष्यायां चर्चनीयाः।
- ❖ संस्कृतसाहित्ये अभिरुच्युत्पादनार्थं पाठशालाग्रन्थालये संस्कृतस्य प्राचीनग्रन्थाः आधुनिकग्रन्थाः च स्थापनीयाः।
- ❖ छात्रस्तरस्य ऊहने लेखनपरीक्षा: विना तेषां सर्जनात्मकशक्तिः, प्रतिस्पन्दनं, प्रवर्तनं, कार्यनिर्वहणदक्षता, व्यक्तित्वं, भाषाभिरुचिः इत्याद्यंशाः आधारत्वेन स्वीकरणीयाः । अत्र अध्यापकेन समुचितं प्रोत्साहनं देयम् । छात्राः परीक्षासु यथा स्वप्रतिभां पूर्णतया उपयुञ्जीरन् तथा अभ्यासाः तैः कारयितव्याः।
- ❖ जीवने विविधसन्दर्भेषु भाषाम् उपयोक्तुम् आवश्यकं शिक्षणं छात्रेभ्यः दातव्यम् । (उदा - सभानिर्वहणं, प्रसङ्गः, चर्चासु भागग्रहणं, लेखानां लेखनं, अपरिचितान् अंशान् पठित्वा अवगमनं, विषयविशेषस्य विश्लेषणात्मकं विवरणम् इत्यादिकम्)

वन्दे मातरम्

- बंकिचन्द्र छटर्जी

वन्दे मातरं, वन्दे मातरम्
सुजलां सुफलां मलयजशीतलाम्
सस्यश्यामलां मातरं वन्दे मातरम्
शुभ्रज्योत्स्नापुलकितयामिनीम्
फुल्लकुसुमितद्रुमदलशोभिनीम्
सुहासिनीं सुमधुरभाषिणीम्
सुखदां वरदां मातरं वन्दे मातरम् ।

पठत संस्कृतम्

- श्री मञ्जुनाथशर्मा

पठत संस्कृतं, वदत संस्कृतम्
लसतु संस्कृतं चिरं गृहे गृहे च पुनरपि

॥ पठत॥

ज्ञानवैभवं वेदवाङ्मयम्
लसति भवभयापहारि यत्र मुनिभिरार्जितम्
कीर्तिरार्जिता यस्य प्रणयनात्
व्यास-भास-कालिदास-बाणमुख्यकविभिः ॥

॥ पठत॥

स्थानमूर्जितं यस्य मन्वते
वाग्विचिन्तका हि वाक्षु यस्य वीक्ष्य मधुरताम्
यद्विना जना नैव जानते
भारतीयसंस्कृतिं सनातनाभिधां वराम् ॥

॥ पठत॥

जयतु संस्कृतं संस्कृतिस्तथा
संस्कृतस्य संस्कृतेऽत्र प्रणयनाच्च मनुकुलम्
जयतु संस्कृतं, जयतु मनुकुलम्
जयतु जयतु संस्कृतं, जयतु जयतु मनुकुलम् ॥

॥ पठत॥

राष्ट्रियगीतम्

- रवीन्द्रनाथ् ठागूर

जनगणमन अधिनायक जय हे !
भारतभाग्यविधाता !
पञ्जाब सिन्धु गुजरात मराठा,
द्राविड उत्कल वङ्ग !
विन्ध्य हिमाचल यमुना गङ्गा,
उच्चलजलधितरङ्गा !
तव शुभ नामे जागे !
तव शुभ आशिष मागे !
गाहे तव जय गाथा !
जनगणमङ्गलदायक जय हे
भारतभाग्यविधाता !
जय हे ! जय हे ! जय हे !
जय जय जय जय हे !

प्रतिज्ञा

- पैडिमरि वेंकट सुब्बारावु

भारतदेशः मम मातृभूमिः। भारतीयास्सर्वे मम सहोदराः।
अहं मम देशं प्रीणामि । सुसम्पन्ना बहुविधा भारतीया सांस्कृतिकसम्पत् मम गर्वकारणम् ।
तस्याः योग्यजनो भवितुं सर्वदा अहं परिश्रमं करोमि ।
मम मातापितरौ, उपाध्यायान्, ज्येष्ठान् सर्वान् च पूजयामि । सर्वैः सह सगौरवं
व्यवहरामि ।
मम देशस्य विषये, प्रजानां च विषये सेवानिरतिं भजामि । जन्तूनां विषये दयालुः
भवामि इति प्रतिज्ञां करोमि ।
सर्वेषां श्रेयोऽभिवृद्धयः एव मम आनन्दस्य कारणम् ।

पाठ्यपुस्तकरूपकर्तारः

श्रीमती के.आर्.टि.एल्.ज्योतिर्मयी

उपन्यासिका
राज्यविद्यापरिशोधनशिक्षणसंस्था
हैदराबाद्

श्री डा. धूलिपाल रामकृष्णः

संस्कृतविभागाध्यक्षः
मारिस् टेला कलाशाला
विजयवाडा, कृष्णा जिल्ला

श्री डा. विरिवेण्टि सुब्रह्मण्यम्

उपसञ्चालकः
संस्कृत अकाडमी
हैदराबाद्

श्रीमती पि.माधवी

अध्यापिका
ब्रिलियंट ग्रामर् उन्नतपाठशाला
दिलशुक्नगर्, हैदराबाद्

श्री कोम्पल्लि शिवकुमारः

सहाध्यापकः
जिल्लापरिषत् उन्नतपाठशाला
पर्लपल्लि, करीनगर् जिल्ला

श्री तिरुनगरी. लक्ष्मणस्वामी

सहाध्यापकः (संस्कृतम्)
श्रीराजराजेश्वरसंस्कृतपाठशाला
वेमुलवाडा, करीनगर् जिल्ला

श्री सि.हेच. वेङ्कटसाम्बशिवरावः

शिक्षितस्नातकाध्यापकः (संस्कृतम्)
आन्ध्रप्रदेशावासविद्यालयः, सिद्धिपेट, मेदक् जिल्ला

श्री आर्. राजेश् प्रभुः

सहाध्यापकः (संस्कृतम्)
जिल्लापरिषत् प्राच्योन्नतपाठशाला
वरिगोण्डा, नेल्लूरुजिल्ला.

श्री जि.वि.वि. सुब्रह्मण्यम्

प्रधानोपध्यायः
एस्.एम्.एस्. संस्कृतोन्नतपाठशाला
कोव्वूरु, पश्चिमगोदावरी जिल्ला

श्री डा. मरुधूरि नरसिंहाचार्यः

सहाध्यापकः (संस्कृतम्)
नगरपालकोन्नतपाठशाला
विजयवाडा, कृष्णाजिल्ला

श्री के रङ्गराजु

सहाध्यापकः
जिल्लापरिषत् उन्नतपाठशाला
रङ्गापुरम्, रङ्गारेड्डीजिल्ला

श्री नमिलिकोण्ड. हरिप्रसाद्

विश्रान्तप्रधानोपाध्यायः
श्रीराजराजेश्वरसंस्कृतपाठशाला
वेमुलवाडा, करीनगर्जिल्ला

श्री ए. गिरिहरनाथबाबु

सहाध्यापकः (संस्कृतम्)
प्रभुत्वोन्नतपाठशाला
पेनुकोण्डा, अनन्तपुरं जिल्ला

श्रीमती मादिराजु विजयलक्ष्मीः

विश्रान्तसंस्कृताध्यापिका
श्री मलयालस्वामिसंस्कृतपाठशाला
कोवेलकुण्टल, कर्नूल जिल्ला

श्री जे. चन्द्रशेखरः

संस्कृतोपन्यासकः
श्री माजेटि गुरुवय्य जूनियर् कलाशाला,
गुण्टूर जिल्ला

श्री भुवनगिरि वेङ्कटलक्ष्मीनारायणः

परिशोधनाधिकारी
श्रीवेङ्कटेश्वरवेदविश्वविद्यालयः
तिरुपतिः, चित्तूर जिल्ला

श्री डा. उपद्रष्ट वेंकटरमणमूर्तिः

संस्कृतोपन्यासकः
शारदाकलाशाला
विजयवाडा, कृष्णा जिल्ला

श्री तुर्लपाटि शिवरामकृष्णः

संस्कृताध्यापकः
दिल्ली पब्लिक् स्कूल
नाचारम्, हैदराबाद्

श्रीमती डा. वै.नागेन्द्रम्मा

संस्कृतोपन्यासिका
प्रभुत्व जूनियर् कलाशाला
पेनुकोण्डा, अनन्तपुरं जिल्ला

श्रीमती पि. श्रीवल्ली

उपन्यासिका
प्रभुत्वकलाशाला
राजमण्डी, तूर्पुगोदावरी जिल्ला

श्री डा. इक्कूर्ति वेङ्कटेश्वरु

उपन्यासकः
गेट् शिक्षकप्रशिक्षणकलाशाला
तिरुपतिः, चित्तूर जिल्ला

कुमारी सुमेधा

शोधच्छात्रा
राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्
तिरुपतिः

चित्रकाराः

के. सुरेन्द्र, प्रधानाचार्यः, स्रवन्ति उपाध्यायविद्याकलाशाला, वरंगल् जिल्ला
कूरेल्ल श्रीनिवास्, प्रधानाध्यापकः, जिल्लापरिषत् उन्नतपाठशाला, कुर्मेडु, नल्लगोण्ड जिल्ला
के.बाबु, प्रधानाध्यापकः, जिल्लापरिषत् उन्नतपाठशाला, वज्रुपल्लि, निजामाबाद् जिल्ला
टि.वि. रामकृष्णः, चित्रलेखनाध्यापकः, जि.प.उ. पाठशाला, दुहेड मेदक् जिल्ला
वड्डेपल्लि वेंकटेश्वरु, अध्यापकः, प्राथमिकपाठशाला, सोमवारं नल्लगीण्ड जिल्ला
ए. गौरय्या, (गौतम्) चित्रलेखकः, कुरुपं, विजयनगरम् जिल्ला
बि.वि.आर.चारी, चित्रकारः, निर्मल, आदिलाबद् जिल्ला

विषयसूची

पद्यभागः

पाठस्य नाम	प्रक्रिया	मासः	पृष्ठसङ्ख्या
प्रथमभागः			
१. सादरं समीयताम्	(गीतम्)	जून	03 - 10
२. सप्तविभक्तिश्लोकाः	(नीतिश्लोकाः)	जुलै	11 - 18
३. भगवान् शशाङ्कः	(वर्णनश्लोकाः)	जुलै	19 - 25
✱ दानस्य माहात्म्यम्			26
द्वितीयभागः			
४. मनुजरीतिः	(अनुवादश्लोकाः)	आगष्ट	27 - 34
५. लौकिकज्ञानम्	(प्रश्नोत्तरश्लोकाः)	सेप्टेम्बर्	35 - 42
६. सिंहदिलीपयोः संवादः	(प्राचीनकाव्यश्लोकाः)	अक्टोबर्	43 - 51
✱ चित्रकारस्य चातुर्यम्			52
तृतीयभागः			
७. तस्मै श्रीगुरवे नमः	(श्लोकाः)	नवम्बर्	53 - 58
८. भूमिरियं बलिदानस्य	(गीतम्)	डिसेम्बर्	59 - 66
९. चिन्तयन्तु साधयन्तु	(प्रहेलिकाः)	जनवरी	67 - 74
१०. चलद्वाणी	(दण्डकम्)	फिब्रवरी	75 - 80
✱ मूर्खवैद्ये			81 - 82
पुनश्चरणम्		मार्चि-एप्रिल्	
गद्यभागः			
प्रथमभागः			
१. भगीरथः	(कथा)	जून	85 - 92
२. आवेदनम्	(करपत्रम्)	जुलै	93 - 100
३. प्रतिमाराधनम्	(सम्भाषणम्)	जुलै	101 - 109
✱ वाचः व्रणः			110
द्वितीयभागः			
४. विश्वेश्वरय्यः	(निबन्धः)	आगष्ट	111 - 118
५. अविचार्य न कर्तव्यम्	(विदेशीयकथा)	सेप्टेम्बर्	119 - 126
६. आर्यभटः	(निबन्धः)	अक्टोबर्	127 - 133
✱ प्रशंसायाः प्राप्त्यर्थम्			134
तृतीयभागः			
७. बृहत्कथावृत्तान्तम्	(कथा)	नवम्बर्	135 - 142
८. पुरस्कारः	(लेखः)	डिसेम्बर्	143 - 150
९. नारायणगुरुः	(सम्भाषणम्)	जनवरी	151 - 158
१०. जीववैविध्यम्	(निबन्धः)	फिब्रवरी	159 - 169
✱ पायसस्य प्रहसनम्			170 - 171
पुनश्चरणम्		मार्चि-एप्रिल्	
अनुबन्धः			
शब्दाः			172 - 174
धातवः			175 - 181
पदकोशः			182 - 187
क्रियापदकोशः			188 - 190

✎ अध्यापकः पाठ्यांशस्थान् नक्षत्रचिह्नितान् श्लोकान् छात्रैः कण्ठस्थान् कारयेत् । तेषां प्रतिपदार्थ, भावञ्च बोधयेत् ।

✎ इत्यनेन चिह्नेन चिह्निताः अंशाः मूल्याङ्कनाय नोपयोक्तव्याः।

విద్యార్థులకు సూచనలు

పిల్లలూ !

- ◆ మీరందరూ ధారాళంగా చదవగలగాలి. తెలిసిన దాని గురించి సొంతంగా రాయగలగాలి. ఒకవేళ మీరు చదవడం, రాయడం చేయలేకుంటే మీ ఉపాధ్యాయుల సాయంతో చదవడం, రాయడం నేర్చుకోండి.
- ◆ మీకోసం మీరు నేర్చుకోవలసిన అంశాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని సంస్కృతపుస్తకాన్ని రూపొందించారు. ఈ పుస్తకంలో మీరు సాధించాల్సిన సామర్థ్యాల గురించి రెండవ పేజీలో ఇచ్చారు. విద్యా సంవత్సరం పూర్తయ్యేసరికి మీరు వీటిని చేయగలగాలి. వాటిని చదవండి.
- ◆ ప్రతిపాఠం ప్రారంభంలో అనుచ్ఛేదం/సంభాషణం/శ్లోకం ఉంటుంది. వాటి గురించి మాట్లాడండి. ప్రశ్నలకు జవాబులను చెప్పండి.
- ◆ ‘ఛాత్రేభ్యః సూచనాః’ అనే గడిలోని సూచనలు చదవండి. వాటి ప్రకారం చేయండి.
- ◆ మీ ఉపాధ్యాయుడు పాఠంలోని విషయం గురించి బోధించేటప్పుడు తప్పనిసరిగా మీకు తెలియని పదాలు, వాక్యాలు, విషయాల గురించి ప్రశ్నించండి. చర్చించి తెలుసుకోండి.
- ◆ అభ్యాసాల గురించి తరగతిగదిలో చర్చలు జరుగుతున్నప్పుడు, జట్టుపనులలో పాల్గొన్నప్పుడు మీరు కూడా మాట్లాడాలి. అవసరం అయితే ప్రశ్నించాలి.
- ◆ పాఠం తర్వాత ‘ఏతాని కుర్వంతు’ అనే పేరుతో అభ్యాసాలు ఉన్నాయి. వీటిని మీరు సొంతంగా ఆలోచించి చేయాలి. జవాబులు చూసి రాయకూడదు. ఒక వేళ అలా రాస్తే ఫార్మేటివ్ మూల్యాంకనంలో మీకు మార్కులు ఇవ్వరు.
- ◆ పాఠంలోని ప్రాజెక్టుపనులను, ప్రశంసకు సంబంధించిన ప్రశ్నలను మీరు మీ మిత్రుల సహాయంతో చేయవచ్చు. వీటిని ఎలా చేయాలో మీ ఉపాధ్యాయుని అడిగి తెలుసుకోండి. వీటిని చేసిన తర్వాత మీరు ఎలా చేశారు? ఏం చేశారు ? ఎలా నేర్చుకున్నారు ? మీరే సొంతంగా చెప్పాల్సి ఉంటుంది.
- ◆ స్వీయరచనా, సర్జనాత్మకత, పరియోజనాకార్యమ్, ప్రశంసలకు సంబంధించిన అభ్యాసాల గురించి ముందుగా ఉపాధ్యాయుడు చర్చ నిర్వహిస్తాడు. మీరు ఆ చర్చలో పాల్గొనండి. తెలియని విషయాలు అడిగి తెలుసుకోండి. మీరే స్వంతంగా అభ్యాసాలను రాయండి. అవసరమైతే మీ తోటి వారితో కలిసి చేయండి.
- ◆ పఠంతు, అవగచ్ఛంతు, వ్యక్తీకుర్వంతు - పదజాలాభివృద్ధిః లోని అభ్యాసాలను మీరే సొంతంగా చేయండి. చేయలేని వాటి గురించి మాత్రమే ఉపాధ్యాయుని అడిగి తెలుసుకోండి.
- ◆ అభ్యాసాలలో ఇచ్చిన వ్యాకరణాంశాలు మీకు అర్థం కావడానికి మొదట ఉదాహరణలు ఇచ్చారు. వాటి ఆధారంగా మీకు అర్థమయ్యేలా సూత్రాన్ని ఇచ్చారు. కాబట్టి ఉదాహరణలను జాగ్రత్తగా పరిశీలించి వాటిని విశ్లేషించి సూత్రాన్ని తెలుసుకోండి.
- ◆ ప్రతిపాఠంలో చివరకు ‘స్వీయమూల్యాంకనమ్’ అనే పేరుతో పట్టికలో కొన్ని వాక్యాలు ఉన్నాయి. ఒక్కొక్క వాక్యాన్ని చదవండి. చేయగలిగితే ‘ఔను’, వద్ద చేయలేకుంటే ‘కాదు’ వద్ద (✓) పెట్టండి. వీటిలో మీరు చేయలేని వాటి గురించి మీ ఉపాధ్యాయుని సహాయంతో పునరభ్యాసం చేయండి.
- ◆ పాఠాలకు సంబంధించిన ఇతర పుస్తకాలను, గ్రంథాలను పాఠశాలగ్రంథాలయానికి వెళ్ళి అడిగి తీసుకొని చదవండి.
- ◆ మీరు తప్పనిసరిగా నిఘంటువును ఉపయోగించడం అలవాటు చేసుకోండి. వార్తాపత్రికలు, మాసపత్రికలు, కథలపుస్తకాలు వంటివి చదవడం అలవాటుగా చేసుకోండి.
- ◆ కొన్ని పాఠాలలో నాటకీకరణ చేయడం, ఏకపాత్రాభినయం చేయడం, గేయాలను రాగంతో పాడడం, అభినయం చేయడం, పద్యాలను కంఠస్థం చేసి గానం చేయడం వంటివి ఉన్నాయి. వీటిని మీరు తప్పనిసరిగా సాధనచేయండి.
- ◆ మీరు తప్పనిసరిగా వ్యాసాలు, లేఖలు, నినాదాలు, కరపత్రం, భిత్తిపత్రాలు, సంభాషణ వంటివి రాయగలగాలి.
- ◆ సర్జనాత్మకతలోని అంశాలను మీరు రాసిన తరవాత ఒక పుస్తకరూపంలో సంకలనం చేసి తరగతిగదిలో ప్రదర్శించండి.